

פרשת אלטלנה

ראשי-פרקים

- א. פעילות האצ"ל בחו"ל
- ב. השתלבות האצ"ל בצה"ל
- ג. מנמל ארה"ב למצולות היס-התיכון
- ד. פרסומים, התייחסות ותגובות ל"פרשת-אלטלנה"
- ה. סיום
- ו. רשימה ביבליוגרפית
- ז. נספחים

*

- כיצד נשלחת אוניית מחתרת לא"י לאחר קום המדינה היהודית?
- מדוע שלח "המטה לגולה" נשק לגדודי האצ"ל לאתר הקמת צה"ל?
- האם ידעה ממשלת צרפת על המתרחש בארץ?
- מה סיכמו ביניהם נציגי הממשלה ונציגי האצ"ל בפגישותיהם?
- מי נתן את החוראה לירות על "אלטלנה"?
- האם הועבר מידע מדויק לדוד בן-גוריון?
- יהודים פוגעים ביהודים - האם אפשר היה למנוע?

לשאלות אלו ואחרות חיפשתי תשובה במהלך הכנת העבודה. בזמן איסוף החומר לכתיבת העבודה הועלו שאלות נוספות וגברה הסקרנות. לחלק מן השאלות מצאתי תשובות אך חלק מן השאלות נותרו ללא מענה (אולי אין איש יכול לענות עליהן) ונראה כי הן תשארנה פתוחות. אולם, הפרטים שצורפו יחדיו ואוגדו בדפים אלו, די בהם להעביר מסר שאינו חדש במהותו ולו השכלנו לקבל מסר זה מן ההיסטוריה היהודית של לפני 2000 שנה, אולי האירועים הנידונים בעבודה זו לא היו מתרחשים.

לאחר תהליכים מכאיבים של השמדה, מלחמות, גרושים, נודדים וגלויות בכל קצווי תבל, זכו היהודים להקים מדינה יהודית בארץ-ישראל.¹ אך במקביל למלחמות נגד האויבים ידעו היהודים גם מלחמות אחים. גם בתקופת המנדט הבריטי בארץ-ישראל, פשטה מחלוקת בקרב יהודי ארץ-ישראל. לכולם היתה מטרה משותפת: לזכות במדינה

1 שלמה נקדימון, אלטלנה, הוצאת עידנים, י-ס, 1978, עמ' 18. להלן נקדימון.

עצמאית אולם הדרך להשגת מטרה זו עמדה במחלוקת. ה"איך" הוא שפילג את שארית הפליטה. כולם האמינו בחזון הציוני, אך כל אחד מזרמיו הפוליטיים של העם האמין כי דרכו שלו תוביל אל התחיה.

התפתחותו של כח המגן העצמאי של היישוב התרחשה במקביל לצמיחת היישוב וכתוצאה מהאיום הבטחוני עליו.² במאי 1920, החליטה המעצמה המורחבת של ארגון "השומר" על פירוקו והקמתה של הסתדרות הגנה כחלק ממפלגת "אחדות העבודה". ארגון "ההגנה" הוקם מראשיתו כארגון כלל-ארצי המבטא את רעיון ההגנה העצמית בכל רחבי הארץ, תחת מרות המוסדות הנבחרים של ההסתדרות וסמכותה הארצית. היות "ההגנה" נתונה למרות פוליטית, גרם פילוג שהחל בסניף בירושלים - "ארגון הגנה ב" פרש מן ההגנה. אנשי ארגון זה טענו ש"ההגנה" נכשלה במשימתה וסיגלה לעצמה השקפת עולם של "הבלגה". מנהיגות היישוב היא שכפתה על "ההגנה" מדיניות זו. מבחינה מדינית נועדה ההבלגה להפגין שיתוף פעולה עם בריטניה, כדי שהיישוב יוכל להופיע כגורם אחראי המעוניין בשמירת השלום והסדר. "ארגון הגנה ב" הפך למסגרת המחתרנית שבה נקלטו נוער בית"ר וחברי התנועה הרוזיוניסטית ואוהדיה בארץ. ארגון זה מילא תפקיד חשוב ומכריע בעיצוב דפוסיו של הקיטוב האידיאולוגי והפוליטי בארץ. ארגון זה הפך ל"ארגון הצבאי הלאומי" (אצ"ל), הזרוע המחתרנית של התנועה הרוזיוניסטית. כמחצית מחברי "ארגון הגנה ב" שבו להגנה. האצ"ל הפך להיות ארגון שזוהה עם ז'בוטינסקי ותנועתו, כארגון הכח המוכר של היישוב על כל מחנותיו. כוחו הצבאי העיקרי של היישוב היה הכח שרוכז ב"הגנה". פעולות "ההגנה" הצטמצמו בתחומי ההעפלה, צבירת נשק, אימונים והתארגנות. היא הלמה בבריטים בפעולות שהיו לעיתים נועזות אבל בדרך-כלל הקפידה לנהל מאבק מאופק.³

שונה בדפוסיה ובעקרונותיה היתה התפתחותם של שני ארגוני המחותרת שפעלו בארץ-ישראל - האצ"ל למן שנת 1937 והלח"י משנת 1942.⁴ הקמתם היתה ביטוי למגמות הקיטוב הפנימי בתוך התנועה

2 ההיסטוריה של א"י, המנדט והבית הלאומי 1917-1947, כרך 9, י-ם, 1982, עמ' 213.

3 נקדימון, עמ' 23.

4 ההיסטוריה של א"י.

הציונית וביישוב היהודי. גם האצ"ל וגם הלח"י הפכו לארגוני מחתרת עצמאיים שמפקדותיהם היו גם מטה צבאי-מבצעי וגם מטה מדיני-פוליטי. חברי בית"ר ומצדדי הקו הרוויזיוניסטי האקטיביסטי ב"ארגון הגנה ב" הם שהפכו ל"ארגון הצבאי הלאומי". בארגון זה באו לידי ביטוי התחושות כי "גורל העם העברי יוכרע בכת הנשק העברי על אדמת המולדת".

ההנהגה המדינית של האצ"ל בראשותו של זאב ז'בוטינסקי בשנים 1938-1940, גילתה רצון לאחד את הארגון עם ה"הגנה" תחת מרות פוליטית משותפת. אך נסיונות האיחוד שנעשו בין 1938 לבין 1940, נכשלו. בראש ובראשונה בשל התנגדותו של בן-גוריון שראה באיחוד כזה החלשה של הסמכות המרכזית של ארגון הכח של היישוב ושל התנועה הציונית.

בשנות המאבק גדל האצ"ל, הרחיב את תחומי פעילותו הצבאית וביצע פעולות חבלה וטרור רבות שגילו כושר ביצוע ודבקות במטרה. הוא תקף תחנות משטרה, פשט על מחסני נשק, התנקש בקצינים בריטיים, חטף בני-ערובה בפעולות תגמול על פגיעות באנשיו, ניהל מערכת הסברה יעילה הן מעל הקירות והן מתחנת-שידור מחתרתית.⁵

כשפנתה בריטניה למליאת עצרת האומות המאוחדות על-מנת לדון בענייניה של ארץ-ישראל, ניצבו האצ"ל והלח"י בפני מצב חדש לחלוטין שלקראתו לא היו ערוכים.⁶ התברר להם שהחזית הבריטית מתחלפת ובמקומה באה החזית הערבית וכי הפוטנציאל של הכוח הצבאי הלוחם שלהם קטן בהרבה מזה של "ההגנה". המתח, האיבה ואי-האמון כלפי היישוב המאורגן ומוסדות "המדינה שבדרך" על רקע המחלוקת העקרונית בדרכי הפעילות נגד הגורם הבריטי בארץ, היו יסוד עיקרי שצפן בחובו התנגשויות אלימות בתקופת המעבר. הסוכנות היהודית, נציגת ההסתדרות הציונית כלפי מוסדות השלטון הבריטי, ראתה בפעילות האצ"ל סכנה חמורה למעמדה ביישוב לאור ההשפעה שהיתה למבצעיו על רבים בשורות "ההגנה" שהעדיפו את דרך ההתנגדות המזויינת.⁷ לבד מכך, חששו ראשי היישוב פן יטרפדו פעולות האצ"ל את

5 ההיסטוריה של אי"י.

6 ההיסטוריה של אי"י.

7 נקדימון, עמ' 23.

המהלכים המדיניים של ההנהגה הציונית בזירה הבינלאומית ובעיקר בתחום מערכת היחסים עם בריטניה.

אנשי היישוב המאורגן ופעילי "ההגנה" טענו כי הפעילות המדינית המוסמכת, חיי היישוב המאורגן ופעילות "ההגנה" הופרעו קשות על-ידי פעולות המיעוט הפורש (חברי האצ"ל והלח"י).⁸ מיעוט זה כונה בפיהם - טרוריסטים. עוד טענו נגדם כי השגת הממון לקיומם קיבלה אופי של סחיטה וכפיה על-ידי לחץ והפחדות בנשק. התעמולה שניהלו נגד מוסדות היישוב ונגד "ההגנה" נעשתה בצורה של הסתה והשמדה. "ההגנה" נקטה באמצעים שונים כדי לסכל פעולות רבות של האצ"ל מחשש שיביאו להרחבת מעשי-התגובה והענישה של השלטונות.

בדיונים הפנימיים עם הנהלת הסוכנות, לא הוצא מכלל אפשרות שיתוף פעולה עם הבריטים, כדי לשתק את האצ"ל.⁹ נציגי המחנה האזרחי הדתי שללו שיתוף-פעולה עם הבריטים וגם התקוממו נגד פעולה עצמאית כלפי האצ"ל. כדי לגשר על הפערים בין הזרמים הפוליטיים, החליטו לפתוח במסע-הסברה שנועד לבדד את האצ"ל ותומכיו מבחינה ציבורית ואישית. הסגרת אנשי האצ"ל למשטרה הבריטית אבל להפעיל כח יהודי שישים קץ למעשיהם. המערכה חרזה נגד האצ"ל בלבד ולא נגד הלח"י. "ההגנה" ראתה בלח"י ארגון המאמין שעל-ידי רציחות יביא את הגאולה, בעוד שבאצ"ל ראו גוף החותר להשיג את השלטון הפוליטי ביישוב. באוקטובר 1947 בעקבות החלטת הסוכנות להחריף את המאבק נגד האצ"ל, הוקם מטה מיוחד לחיסול האצ"ל. מבצע החיסול כונה "הסיזון" (עונת צייד). הפעולות התרכזו בעיקוב ובילוש, אבטחה ומאסרים. מאוחר יותר, הוחלט לשתף פעולה עם האנגלים כדי לבער את האצ"ל. רבים מחברי האצ"ל הוסגרו לבריטים ע"י פעילי "ההגנה". הבריטים המשיכו לדבוק במדיניות הספר הלבן משנת 1939 שהגבילה את העליה בהגבלות חמורות. צמרת היישוב על כל פלגיה נאלצה להניף עתה את נס-המרד. קמה תנועת מרי משותפת לשלוש המתחרות. בין הפעולות תוכננה התקפה של אצ"ל על מרכזי משרדי הממשלה והצבא הבריטים במלון "המלך דוד". לאחר דחיות בביצוע הפעולה פוצץ אצ"ל אגף במלון "המלך דוד". עשרות נהרגו

8 אורי ברנר, אלטלנה, מחקר מדיני וצבאי, מכון טסניקין, תשל"ח, 1978, עמ' 17. לחן ברנר.

9 נקדימון, עמ' 23.

ובתוכם גם חפים מפשע (אצ"ל הזהיר לפני ביצוע הפעולות). בן-גוריון תקף את המבצע בחריפות רבה. ראשי "ההגנה" טענו כלפי עמיתיהם מהאצ"ל על חריגה מהכללים שנקבעו מראש למבצע. תנועת המרי חדלה להתקיים כאשר נוצרו שוב חילוקי דעות בין "ההגנה" מצד אחד לאצ"ל וללח"י מן הצד השני, באשר להפוגה במלחמה בבריטים עד להתבהרותם של מגעים מדיניים שונים.

בגין הורה לחייליו שלא ירימו יד ולא ישתמשו בנשק נגד צעירים עבריים (הוראה ברוח זו תשמע שוב ושוב מפיו של בגין לאורך תקופת המאבקים המדיניים והצבאיים). הוא טען כי האצ"ל קם לסתור משטר ולהקים משטר.¹⁰ האצ"ל השתמש בכח פיזי משום שמולנו ניצב כח פיזי. האצ"ל קם לטענתו למרוד ולהילחם, לא כדי להטיל אימה, לא כטרוריסטים, להיפך, כדי להסיר פחד. גם מבחינה ארגונית, לא קם האצ"ל כקבוצת מתנקשים האורבת ליחידים חשובים ומוציאתם להורג. האצ"ל קם כצבא מחתרת, המתכנן התקפות על האובייקטים החיוניים ביותר של האוייב, הגורם אבדות לאוייב תוך ביצוע ההתקפות הצבאיות. לאצ"ל היתה הכרה כי הוא צבא מחתרת המנהל מלחמת שחרור צודקת וחוקית נגד משעבד בלתי-חוקי בארץ-ישראל.

מידת זהירותו של האצ"ל וחשדנותו כלפי מדיניות הסוכנות היהודית בשאלת עתידה המדיני של הארץ חייבה אותו להמשיך בקיומו העצמאי ובתרומתו העצמאית עד להכרעה על גורל הארץ.¹¹ עם זאת המשיך בקו של נכונות לשיתוף פעולה מירבי עם "ההגנה" באופן מעשי ואף לא מנע עצמו להיכפף למרותה בכל מקום שמרות זו נראתה לו חשובה.

פרשת "אלטלנה" היא אחד הפרקים האחרונים בתולדות האצ"ל. כל השיקולים, התגובות, ההחלטות והפעולות באותה פרשה היו פרי הסיטואציה המיוחדת במינה של אותם הימים. מצד אחד המשקע המר והמכאיב, תוצאת העימות הממושך בין היישוב המאורגן והארגונים הפורשים ומצד שני הקמתו של צבא עברי אחד המושתת על חוקיה של מדינה ריבונית.

10 מנחם בגין, המרד, זכרונותיו של מפקד האצ"ל בא"י, ת"א, 1978, עמ' 79. לקמן בגין המרד.
11 דוד ניב, מערכות האצ"ל, במחלמה גלויה 1947-1948, חלק 6, מוסד קלוזנר, ת"א, 1980, עמ' 36. לקמן ניב מערכות.

א. פעילות האצ"ל בחו"ל

תוצאות "הסזון", שפגע במערך הפעילות של האצ"ל, הביאו את מפקדת האצ"ל בארץ-ישראל לחפש דרכים לפריצת מערך הפעילות של הארגון אל הגולה.¹² לארץ הגיעו ידיעות על שארית הפליטה היהודית וזרימתה לחופי הים התיכון כדי להפליג ארצה. כמו כן, נודע מפי חיילי הבריגאדה ומעולים כי יש סיכוי להשיג באירופה נשק שהיה מצוי לרוב במחסני צבא עזובים ובדייסי פרטיות. ידיעות אלו חיזקו את תוכניות מפקדת האצ"ל בדבר פעילות הארגון בגולה.

בינואר 1946 פתחה המפקדה באירופה חזית שניה נגד בריטניה.¹³ שוגרה משלחת לאיטליה במטרה לגייס ולאמן חיילים מקרב שארית הפליטה ולהעלותם ארצה, לחבל במתקנים בריטיים ברחבי תבל, להשיג סיוע כספי, צבאי ומדיני לאצ"ל בארץ-ישראל ולתאם פעילות תומכיו בגולה. מושב המשלחה נקבע ברומא. דעת הקהל באיטליה היתה עוינת לבריטים ונתגלתה אהדה למלחמת המחתרת בארץ-ישראל.¹⁴ שלטונות הביטחון האיטלקיים ידעו על מקומותיהן של האוניות הבלתי-לגאליות של "ההגנה" ועל מועדי הפלגתם, ידעו על מקומות הבריחה וידעו על נסיונות להשיג נשק - ידעו, והעלימו עין.

על-מנת להצליח במעשיו, ברור היה למטה האצ"ל באיטליה שעליו להביא את דבר הארגון להמוני הפליטים ולנסות לגייס את אחדת הציבור האיטלקי הנוכרי והיהודי למלחמת המחתרת בארץ. שיטות התעמולה של מטה האצ"ל דומות היו לשיטות בהן השתמש בארץ: הפצת כרוזים באסיפות והדבקתם על קירות בתי-מגורים, מכירת עיתון האצ"ל וארגון הפגנות שהיה קל יותר לביצוע מאשר בארץ היות והפליטים ישבו באפס מעשה במחנות וקל היה לאסוף קבוצת פעילים ולשולחה לרחוב.

המטה בפריז (שלוחה נוספת של הארגון בארץ) נהג לפרסם בדפוס את תרגומי הכרוזים של המפקדה ואת שידורי "קול ציון הלוחמת" וכן כרוזים והודעות משלו.¹⁵ ראשי המטה פרסמו ראיונות ודברי הסבר על

12 ד"ר אלי תבין, החזית השנייה, האצ"ל בארצות אירופה 1946-1948, הוצאת רון, תש"ג, עמ' 45. להלן תבין.

13 תבין, עמ' 9-12.

14 תבין, עמ' 54.

15 תבין, עמ' 146.

פעולות הארגון בגולה ותגובות למתרחש בארץ באמצעות עיתונאים זרים ברומא ובפריז.

בראשית 1948, הוחל בהכנות להקמת תחנת שידור עצמאית כאמצעי קשר עם המפקדה בארץ וככלי תעמולה של האצ"ל באירופה. התחנה הוקמה בפרבר בפריז אולם לא הצליחו להפעילה מסיבות טכניות והתוכנית בוטלה לאחר פרשת "אלטלנה". רק תחנת השידור של "אלטלנה" יצרה קשר זמני וחד-סטרי עם המפקדה בהתקרבה לחופי ארץ-ישראל.

בהתאם לתוכנית הכללית שאורגנה בארץ החלו שליחי האצ"ל בארגון הפלגת מגוייסים ארצה. שתי אוניות נרכשו לביצוע המשימה - הראשונה נשאה את שם מפקד האצ"ל - "דוד רוזאל" והשנייה נקראה "ווגה". אולם, אף לא אחת מהן ביצעה את משימתה הראשונה הועלתה באש והשניה נעלמה.

פעילותו המדינית של האצ"ל בצרפת

בפברואר 1946 נשלח לצרפת ד"ר שמואל אריאל לשם ארגון עליה עצמאית של האצ"ל מחופי צרפת.¹⁶ נאסר עליו לעסוק במדיניות, אולם לאור נסיונו בארגון עלייה בלתי-ליגאלית בעבר, ידע אריאל שללא קשרים מדיניים לא ייתכן לארגון עלייה, ולכן פיתח קשרים מדיניים ענפים והשתמש בהם.

ראשית פעל להשגת רשיונות כניסה לצרפת לפליטים העתידיים להפליג ארצה מנמליה. אריאל הופנה אל שר-הפנים דיפרה, שהתייחס בחיוב להצעה, וכעבור מספר שבועות הוקצו רשמית 30.000 אשרות כניסה לפליטים יהודיים. על-סמך הסדר זה הובאו על-ידי הארגון לצרפת כ- 900 אנשים שעלו ב"אלטלנה" לארץ-ישראל. שיתוף הפעולה בדבר עליית הפליטים לארץ-ישראל נעשה בין אריאל לאבריאל, שהיה אז האחראי לעלייה מטעם ה"הגנה". החל מספטמבר 1946 פעל אריאל באופן אצמעי בשם משרד ה"אסיסטנס" שטיפל בפליטים בצרפת והורג על-ידי השלטונות הצרפתיים הנוגעים בדבר בעזרתה של הגב' ווידה שניהלה את המחלקה לטיפול בפליטים וגולים על-ידי מרכז האיגודים

היהודיים בצרפת. בתחום פעולותיו של מוסד זה נכללה גם הקמת מחנה-הכנה להפלגה של "אלטלנה".

בוועדת הביטחון של האו"ם ב- 5.3.48, הוקיע אלסכנדר פרודי נציג צרפת את פעילות המחתרת בארץ.¹⁷ למחרת היום פנה אריאל אל שר-החוץ הצרפתי ז'ורז' בידו במחאה בכתב על דבריו של פרודי. כתשובה, הוזמן אריאל לשיחה על-ידי אחד מעוזרי השר הראשיים (בואסי).¹⁸ בשיחה התנצל הצרפתי על דברי פרודי וסוכם כי אריאל יגיש לבידו תזכיר על הצעת הסכם מדיני בין צרפת והאצ"ל ובידו יביאנה לדיון בממשלה. ואכן, אריאל העביר לז'אק בועסי את הצעת ההסכם שאושרה על-ידי המטרה לגולה. כהתחלה, הובטח על-ידי השלטונות כי הם יעלימו עין ממה שנעשה על-ידי המטה בכוחות עצמו.¹⁹ סוכם בינם, שהארגון לא יבצע שום פעולת-חבלה נגד בריטניה בשטחה של צרפת.²⁰ ב- 19.5 הוזמן אריאל לשר-החוץ בידו והלה הודיע לו רשמית שממשלת צרפת החליטה לעזור לאצ"ל במלחמתו לשחרור ארץ-ישראל על-ידי אספקת הנשק המבוקש בשלבים ובחינם, בהתאם ליכולת הארגון להוציא את הציוד מגבולות המדינה.

יחסי "הגנה" - אצ"ל בגולה

טיב היחסים בין ארגון ה"הגנה" והאצ"ל בארץ-ישראל בא לידי ביטוי גם בגולה.²¹ בעיקר בתחומים בהם היה מגע ממשי בין שני הארגונים - בבריחה ובעלייה. גם בגולה גינו נציגי המוסדות הלאומיים את פעילות ה"פורשים". למפקדי האצ"ל באיטליה נדמה היה, שמאז פיצוץ השגרירות ברומא (אוקטובר 1946) המשרד הארץ-ישראלי החולש על מיון העולים מקפח מועמדים בית"רים לעלייה לארץ.²² תקופה מסוימת היה שיתוף פעולה בנושא העלייה בין אריאל ואבריאל נציג ה"הגנה".

17 תבין, עמ' 158.

18 נספח מסי 2.

19 נספחים מסי 3, 4.

20 נספח מסי 5.

21 תבין, עמ' 9.

22 תבין, עמ' 120.

המפקדה בארת הורתה למטה להגיב או להימנע מתגובה בגולה רק בהתאם למצב בארץ.

כספים ומגבית

רק באפריל 1947 אורגנה מחלקה כספית מרכזית.²³ תפקידה של מחלקה זו היה לאסוף בצרפת כספים בשביל הארגון ולפקח על המגביות שנערכו למען הארגון בארה"ב ובמדינות אחרות. 25% מן הסכמים שנאספו בגולה הופרשו לניהול העבודה המקומית והיתרה הועברה ארצה (במזומנים או בצ'וד). המגבית נקראה "קרן הברזל". בארה"ב ובאמריקה המרכזית והדרומית נערכו המגביות על-ידי שלוחה מיוחדת בשם "Palestine emergency fund". קרוב למועד ההכרעה (עזיבת הבריטים את הארץ), פנה בגין לאוהדי האצ"ל בעולם לעזור במימון ההכנות להדיפת הפולשים הערביים ולהרחבת גבולות החלוקה. פנייה זו גרמה להתעוררות של מפקדי הארגון בגולה ואוהדיו. צוות העובדים במנגנון הארגון בגולה גדל והלך והגיע לשיא בחודשים מאי-יוני 1948. המגבית התנהלה בגלוי ובידיעת השלטונות המקומיים, שהעלימו עין גם אם עברו פעיליה על חוקי המטבע של המדינה.

מגבית "קרן הברזל" עוררה חיכוכים בין פעיליה ובין עסקני מגבית הביטחון, שנוהלה במקביל על-ידי שליחי ה"הגנה" ברחבי העולם. הסכום שנאסף התקרב לשני מיליון דולר. כ- 750.000 דולר הועברו למפקדה בארץ-ישראל ואחר-כך ל"תנועת החרות" ושאר הכסף שימש למימון מפעלים הקשורים בפעילות הארגון בגולה, ביניהם 250,000 דולר לרכישת "אלטלנה" והכנתה להפלגה.

לקראת הפלישה לארץ-ישראל

הבעיה החמורה ביותר שהעיקה על מפקדת הארגון בארץ היה המחסור בנשק על-כן, החליטה המפקדה בסוף דצמבר '47 לשגר לאירופה את י' עמרמי.²⁴ עליו הוטל לטפל במיוחד ברכישת נשק ומשלוחו ארצה. עד מהרה התברר שהנשק לא התגלגל ברחובות וגם הללו שהבטיחו לספקו לא תמיד סיפקו דבר ממשי. לא אחת הובהלו אנשי

23 תבין, עמ' 142.

24 תבין, עמ' 193.

המחלקה לריק ואף הונו על-ידי נוכלים. נוסף על רכישת הנשק, צריך היה למצוא דרך כיצד לשלו מצרפת לארץ. באמצעותם של אוהדי האצ"ל הושג קשר לסוכן-אוניות ודרכו הוברחו המשלוחים הראשונים לאוניות שהפליגו ארצה.²⁵

היו גם מקרים רבים של מתן תרומות אישיות של נשק (למשל, צרפתים שמסרו את נשקם האישי שנשמר אתם מימי המלחמה).

בנשק שהשיג המטה לגולה כתוצאה מן המשא ומתן המדיני עם ממשלת צרפת ואשר נשלח ארצה ארוז באריזה מקורית ב"אלטלנה", נכללו: 5000 רובים אנגליים, 3.000.000 כדורים לרובים, 250 ברנים, 250 סטנים, 50 מרגמות ו- 5000 פגזים למרגמות וכן טונות של חומר נפץ - זו היתה המכסה הראשונה שהובטחה לארגון על-ידי ממשלת צרפת.²⁶

לשכות הגיוס שהוקמו על-ידי אנשי הוועד והלגיון העברי בארה"ב משכו את תשומת ליבם של עשרות טייסים, ברובם נוכרים שהיו נכונים לחזור ולהטיס מטוסים באזור מלחמה. באפריל החליט המטה לרכוש מספר מטוסים, לאיישם ולהעמידם לרשות המפקדה בארץ. אולם, ההתקפה על "אלטלנה" וכתוצאה מכך אי-הוודאות בנוגע לעתידו של הארגון בארץ, הניעו את המטה לדחות משלוחם ארצה של המטוסים שהגיעו לפריז.

חברי המפקדה בארץ האמינו שגם לאחר שיסולקו האנגלים מתחומי ארץ-ישראל ותוקם בה מדינה עברית, לא תבוטל השפעתם על הנעשה בה.²⁷ המציאות הפרה את התוכניות על פיהן - ההתנגשות הטראגית שפרצה בהגיע "אלטלנה" לכפר ויתקין, חיסלה את האצ"ל כגורם מדיני וצבאי בארץ ובגולה.

ההוראות מהמפקדה למטה בגולה לאחר הטבעת "אלטלנה" היו להמשיך לפעול ולהתרכז בעזרה לירושלים ולפתוח במסע-תעמולה נגד מעשהו של בן-גוריון.²⁸ הוחלט לארגן מחדש את המטה בפריז ולתגבר את הסניפים הארציים בשליחים מן הארץ. כן הוחלט להמשיך ולקיים בגולה את הארגון במסגרת מצומצמת כשלוחת האצ"ל בירושלים בה

25 נספח מסי' 6.

26 תבין, עמ' 202.

27 תבין, עמ' 11.

28 תבין, עמ' 237.

האצ"ל המשיך להתקיים כיחידה צבאית גלויה ועצמאית שתפקידה ללחום לריבונותה של העיר והכללתה בגבולות המדינה. הארגון צריך היה לעזור בגיוס דעת-קהל עולמית, בטיפוח הקשרים המדיניים שנוצרו בצרפת למען ירושלים עברית ושלמה באיסוף כספים ובמשלוח נשק. יותר משבע מאות חברי אצ"ל נותרו בגולה לאחר הפלגת "אלטלנה". איטליה המשיכה לשמש גם עתה בסיס עיקרי לריכוז מועמדים לעלייה ואימונים. בהתאם להוראה שנתקבלה מן הארץ נשלחו המועמדים לישראל בקבוצות.

לחברי המטה בפריז היה ברור שאם יפסיק האצ"ל בירושלים את קיומו העצמאי תהיינה לדבר השפעות על המשך הפעילות בגולה. עד מהרה הודיעו העיתוננים והרדיו הצרפתי שהאצ"ל בירושלים יחדל לפעול באופל עצמאי וגדודו יכלל במסגרת צה"ל.

עתה צריך היה להחליט סופית - האם להתחשב במיאות שנוצרה בארץ ולהימנע מסיכון קיומה של "תנועת חרות" על-ידי פעילות נפרדת בניכר או להינתק מן הגוף הזה ולנסות ללחום להגשמת היעדים המוצהרים של הארגון בגולה וממנה להגיע לשינויים הרצויים בארץ. בדרכו ארצה מניו-יורק, שהה בגין כשבוע ימים בפריז (20-26/12/48), שם ערך התייעצות על אופי פעילות האצ"ל בגולה.²⁹ בישיבה המסכמת אמר כי המציאות המדינית בארץ-ישראל מחייבת חיסול האצ"ל בגולה והפיכת שלוחותיו לשלוחות ליגאליות של "תנועת החרות". המסקנות היו ברורות - המטה יפורק והאצ"ל בגולה יחדן מלהתקיים - גורל הארגון נחרץ!

כשבועיים לאחר גמר ההתייעצות בפריז, פורק רשמית האצ"ל בגולה. ב-12.1.49, שלוש שנים מאז הוקם האצ"ל בגולה, פרסם המטה את פקודת היום האחרונה שלו.³⁰

שלוש שנים פעל מטה האצ"ל בגולה במסירות למען גיוסם של אלפי צעירים עבריים, למען משלוח מאת טונות של נשק וציוד צבאי ארצה, ארגון בתי-ספר צבאיים, הצלת יהודים והעלאתם ארצה, הקמת במות

29 תבין, עמ' 248.

30 נספח מס' 8.

הסברה בעשרות מדינות, ביצוע פעולות צבאיות נגד האויב הבריטי והחדרת רוח חיים ואמונה בקרב שארית הפיטה היהודית.³¹

ב. השתלבות האצ"ל בצה"ל

בסוף דצמבר 1947 החליטה הנהלת הסוכנות לפתוח במשא ומתן רשמי עם האצ"ל.³² בחודשים הראשונים של המשא ומתן פעל האצ"ל לחיזוק הופעתו ככח עצמאי וחזק לקראת ההסדר הצפוי. מאמציו התרכזו בהשגת כסף ורכישת נשק.

רק במרץ 1948 הושג הסכם עקרוני בין הארגונים. הסכם לפיו יפורק האצ"ל ולוחמיו ישתלבו בצה"ל חוץ מאשר בירושלים (שלא נכללה בגבולות המדינה היהודית) בה ימשיך האצ"ל להתקיים. שוללי ההסכם (נציגי מפא"א, מפ"ם ועלייה חדשה), ראו בה לגיטימציה להמשך קיומו של ארגון צבאי נפרד, והמחייבים (נציגי הציונים הכלליים, המזרחי, הפועל המזרחי, הרביזיוניסטים), ביקשו להתפשר עם האצ"ל בהשלימם עם הסדר מבצעי בלבד. עיקרי ההסכם שהושג היו כי עמדות האצ"ל תהיינה תחת מרות מפקד מטעם ה"הגנה", אנשי האצ"ל לא יפורקו מנשקם והארגון יוכל להמשיך ולאסוף כספים באופן חופשי.

מנקודת ראותם של האצ"ל והלח"י, היה ההסדר הזה הישג גדול, שכן על-ידיו קיבלו לגיטימציה לקיום הנפרד. מבחינתם של מוסדות היישוב המאורגן היה בהסדר גילוי מירבי של רצון טוב, מתוך תקווה להתחלשות הפרישה והרצון למנוע החרפה בעימות אם יימשך. אצ"ל ולח"י קיבלו סיוע מאישים וחוגי ציבור שהעריכו באופן מוגזם את כוחם, בחשבם שאין סיכוי לגבור עליהם או דווקא משיקולים פוליטיים-חברתיים - הם לא רצו בהחלשתו של הגורם המשמש כוח שכנגד לתנועת הפועלים והסתדרותה.

יש טוענים כי לא נעדרו מצד האצ"ל גם תופעות שהעיבו על תהליך השיתוף והאמון כלפיו. פעולות סחיטת כספים באיומים ושוד מצרכי מזון וסחורות אחרות מידי יהודים לא נפסקו כליל, אם כי, תופעות אלו ייעלמו בגבור תהליך השתלבות האצ"ל. אין ספק כי קשה היה לאנשי האצ"ל להשתחרר מהעדר-האמון כלפי מוסדות היישוב המאורגן.

31 נספחים מס' 9,10,11.

32 ברנר, עמ' 24-26.

במוצאי שבת ו' באייר (יום לאחר הכרזת המדינה), נשא מנחם בגין נאום פומבי.³³ בנאומו הכריז כי הארגון הצבאי הלאומי מפסיק את פעולת המחותרת בתוך גבולות המדינה העברית בה החוק היהודי הוא החוק העברי ואין בה צורך במחתרת עברית. אנשי הארגון הצבאי לאומי יישמעו לתוקי הממשלה העברית כי היא ממשלתם. באותו ערב, פנה מנחם בגין אל יעקב מרידור ומינה אותו לפרק את האצ"ל ולשלב את יחידותיו בצבא המדינה העברית. באותו זמן, שרויה היתה ה"הגנה" עצמה במעבר לצבא המדינה. שלב זה הסתיים ב- 26.5.48 עם הוצאת פקודת צה"ל שאושרה על-ידי הממשלה הזמנית באשרותו של דוד בן-גוריון.³⁴ על-פי הפקודה הונהג גיוס תובה וחל איסור על קיום כל כח מזוין מחוץ ל"צבא הגנה לישראל".

המשא ומתן על התחלפות האצ"ל וכניסת חבריו לצה"ל התנהל במחצית השנייה של חודש מאי 1948.³⁵ במשא ומתן זה נידונו מספר שאלות, כגון: גודל היחידה, מעמד חיילי אצ"ל בירושלי, ואופן מסירת הנשק. ע"פ יעקב מרידור, לא היו במפקדת האצ"ל חילוקי דעות בעניין התפרקות האצ"ל בשטחי המדינה העברית, אך רובם נטו לכך שהארגון ייכנס לצבא כחטיבה.³⁶ ישראל גלילי (נציגו של דוד בן-גוריון) עמד על-כך שחברי האצ"ל יתגייסו לצה"ל אישית כמו כל אזרחי המדינה אך יישארו במסגרת מחלקותיהם.³⁷ מנחם בגין דרש לארגנם בחטיבה נפרדת בצבא על מפקדיה. נציג שר-הביטחון טען כי בתנאי המחותרת לא רכש האצ"ל נסיון קרבי או מנהלי בהפעלה של חטיבה צבאית ואף לא של גדוד ולכן שלל קיום חטיבה מיוחדת של האצ"ל בתוך צה"ל. לבסוף סוכס שחברי האצ"ל יישבעו אמונים אישית לצה"ל ויופעלו בגדודים במסגרת החטיבות הסדירות.

ההסכם נחתם על-ידי ישראל גלילי בשם הממשלה ומנחם בגין בשם האצ"ל ואלו סעיפיו:³⁸

- 33 ניב, עמ' 212.
- 34 נספח מס' 12.
- 35 ברנר, עמ' 44.
- 36 ניב, עמ' 213.
- 37 ברנר, עמ' 45.
- 38 ניב, עמ' 214.

- א. חברי האצ"ל יתגייסו ל"צבא הגנה לישראל" בהתאם לצווי הגיסו של ממשלת ישראל ויישבעו אמונים על-פי השבועה הנהוגה בצבא.
- ב. חברי האצ"ל שיתגייסו לצבא יופעלו בגדודים התוך חטיבות בצבא והחזיתות כהחלטת הפיקוד העליון של הצבא.
- ג. הנשק והציוד המלחמתי שבידי האצ"ל יימסר ל"צבא הגנה לישראל", לרשות הפיקוד העליון.
- ד. מתקני הייצור המלחמתי שבידי האצ"ל יימסרו לרשות הצבא.
- ה. מטה זמני - מורכב מקציני אצ"ל - יופעל מטעם המטה הכללי של הצבא עד להשלמה מהירה ומלאה של התגייסותם של חברי האצ"ל לשורות הצבא והפעלת גדודיהם.
- ו. מתוך החלטתם החופשית והמוצהרת חדלים האצ"ל ומפקדתו לפעול ולהתקיים כחטיבה צבאית במדינת ישראל ותחום ממשלת ישראל.

הערות:

1. כל פעולות רכישה נפרדות של נשק וציוד מלחמתי מטעם האצ"ל תיפסקנה והקשרים יימסרו לרשות "צבא הגנה" לתועלת המלחמה.
2. מתקני הייצור המלחמתי של האצ"ל הדרושים לצבא יוערכו כספית והתמורה תשולם.

הרכבת הגדודים

אל יעקב מרידור צורפו בצלאל עמיצור ובן-ציון קצנבלוגן כדי שיפעלו יחדיו להרכבת גדודי האצ"ל שיועברו לצה"ל. כח האדם לגדודים בא מן המחנות והבסיסים שהוקמו בארץ טרם הקמת המדינה. לדברי מרידור הוצאו אנשים מחזיתות שונות שהוחלשו בשל כך. בחזית ירושלים לא "נגעו". הורכבו שישב גדודים אך רק שניים מהם שולבו שכן בינתיים אירעה פרקת "אלטלנה" ששינתה את פני הדברים.

שני הגדודים ששיבוצם בצה"ל הושלם היו: "גדוד 35" בפיקודו של אליהו כץ ו"גדוד 57" בפיקודו של איתן לבני. הגדוד הראשון שובץ בחטיבת "אלכסנדרוני" ובסיסו היה בכפר יונה. "גדוד 57" שובץ בחטיבת "גבעתי" ובסיסו היה בצריפין.

נוסף על גדודים אלה הורכב כבר גדוד שלישי בפיקודו של יצחק פרידמן ואנשיו מוכנים היו להתגייס, אך אז הגיעה פרשת "אלטלנה" ולאחריה הוחלט שאנשי האצ"ל יתגייסו כבודדים. כך התגייסו בנות

האצ"ל וכן קרוב ל- 3500 אנשי שאר הגדודים שהורכבו ולא הספיקו להשתלב בצה"ל ביחידות נפרדות.

אנשי "אלטלנה" גוייסו כבודדים עם רדתם מן האוניה וצורפו ל"חטיבה 7" שהתארגנה אז או לחטיבת "כרמלי" - יחד כ- 600 איש.³⁹

עם פיזורו של "הגדוד הירושלמי" בסוף ספטמבר, חויילו רוב אנשיו (700 איש) לחטיבת "עציוני" ("חטיבה 6") וקצתם ליחידות אחרות. כמו כן, גוייסו כ- 1000 אנשי האצ"ל מאירופה שהגיעו כבודדים.

חזית ירושלים⁴⁰

מכוח ההסכם עם ה"הגנה" שאושר בוועד-הפועל הציוני ב- 12.4.48, המשיכו יחידות הארגון בירושלים לפעול כיחידות משולבות במערכת ההגנה הכללית של העיר. ערב הפינוי הבריטי הושג הסכם מלא בין שני הארגונים המזויינים הממשיכים כל אחד מהם בקיומו הנפרד (גם ארגון הלח"י בירושלים שיתף פעולה עם ה"הגנה" אך ללא הסכם פורמלי עמה).

שיתוף הפעולה נעשה למרות התפיסות הנבדלות בין הארגונים לגבי מעמדה המדיני של העיר. האצ"ל והלח"י לא הותירו ספק בתפיסתם שירושלים היא חלק מן המדינה היהודית ועיר בירתה. מוסדות היישוב לעומת זאת (ואחר כך הממשלה הזמנית) - קיבלו את החלטות החלוקה של האו"ם, לפיה עתידה ירושלים כולה להיות עיר בינלאומית. מטרתה העיקרית של מפקדת ה"הגנה" בירושלים, בראשותו של דוד שאלתיאל, היתה לשמור ששום שכונה יהודית לא תיעזב, והגנה על יהודים שהתגוררו בשכונות מעורבות.

חמישה בסיסים הוקמו בידי האצ"ל בירושלים והם מנו כ- 300 אנשים. מספר רב מאלה לא ניתן היה לקלוט באותו זמן, מחוסר נשק וציוד.

בהסכם הגנה-אצ"ל לקראת הפינוי הבריטי (13 במאי), חולקה העיר החדשה לגזרות, לצורך מבצע תפיסת עמדות מפתח שנקרא "מבצע קלשון". תחום פעולתו של האצ"ל נקבע להיות "אזור ד" - ובו בית-הספר לשוטרים והשכונות סנהדריה ושיך-גיראח.

39 ניב, עמ' 217.

40 ניב, עמ' 229.

בימי ההפוגה בקרבות המשיכו להגיע לבירה מפקדים וחיילים להחליף לוחמים שהגיעו לאפיסת כוחות.⁴¹ בסוף יוני החלו לבוא אנשי "אלטלנה" וכן אנשי הארגון בשפלה שלא הספיקו לשבצם בגדודים קודם פרשת "אלטלנה". נוספו לכך גם גולים ששוחררו ממעצרם בקניה. כל אלה מנו כ- 300 איש והצטרפו אל ה"גדוד הירושלמי" שהוקם באותם הימים והתמקם בקטמון.

סופו של הארגון הצבאי הלאומי

הגדוד הירושלמי שימש גם חיזוק ללחץ המדיני לכלול את העיר בריבונות ישראל וגם כיחידה צבאית שתאבק בכח הנשק אם תימסר העיר לערבים או למשטר בינלאומי.⁴² המשא ומתן על שילובו של האצ"ל בירושלים בצה"ל נמשך כל אותו זמן עד שהתרחשב פרשת "אלטלנה" שקיטבה את מערכת היחסים הפנימית ביישוב העברי במידה רבה. בחוגים נרחבים של המחנה הציוני-סוציאליסטי היתה חרדה מפני "הפאשיזם היהודי" שהאצ"ל הוא זרועו המזוינת שמטרתה העיקרית היא השתלטות על היישוב.

כבר באותם הימים גמר ד' בן-גוריון בדעתו שיש לחסל את הגדוד בכת. לפני נקיטת צעדים מעשיים למבצע חיסול, ניתנו הוראות לבדוק את מידת נכונותו של הצבא בבירה להיענות למבצע כזה. אך הצבא הירושלמי לא היה מוכן לפעול נגד האצ"ל. בישיבות הממשלה הזמנית לחץ בן-גוריון להבאת הממשלה להחלטה בדבר מתן אולטימטום לפירוק הגדוד הירושלמי, אך הוא נתקל בהתנגדות מצד רוב שרי המחנה הלא-סוציאליסטי.

תנאי ראשון של האצ"ל למיזוגו עם צה"ל היה כי ירושלים תיכלל רשמית בשטח מדינת ישראל ותחת סמכותה. אולם החלטת הממשלה הזמנית בדבר ירושלים לא אפשרה מילוי תנאי זה של האצ"ל. רק בסוף 1949 הוחלט על הכללתה הרשמית של העיר בתחומי מדינת ישראל והכרזתה כעיר בירתה. באמצע ספטמבר הובאו הצעות אחרונות ע"י

41 ניב, עמ' 279.

42 ניב, עמ' 290.

פיקוד האצ"ל בפני הממשלה ועל-סמך הצעות אלו הובאה לפני הממשלה הצעת הסדר.⁴³

בתגובה על הצעה זו מסר פיקוד האצ"ל כי דרישת הממשלה על הפסקת קיומו של האצ"ל בירושלים כחיטבה צבאית נפרדת היא דרישה אולטימטיבית ואם לא תתקבל תיפתח מערכת-דמים נגדו על-ידי כוחות צה"ל. כדי למנוע מלחמת-אחים בירושלים, מתקבלת ההצעה.

באותם הימים הסעיר את הארץ מאורע לא צפוי שהביא להחשת ההכרעה - התנקשות בחייו של הרוזן פולקה ברנדוט, המתווך מטעם האוי"ם בירושלים. על הרוזן הוטל להביא לידי הפסקת אש בין היהודים והערבים ולחתור לפתרון של שלום ביניהם. הוא ראה בצד הבריטי גורם ראשון ועיקרי שיש להדק את הקשרים עמו.

האיבה כלפיו היתה נחלת היישוב העברי כולו (הוא הציע לתת את ירושלים לערבים).

ב- 17 בספטמבר, למחרת יום חתימתו על הדו"ח ששיגר לאו"ם, נורה ונהרג בשכונת קטמון בירושלים שעה שעשה דרכו מ"ארמון הנציב" לפגישה עם ד"ר דב יוסף.

דבר ההתנקשות עורר תגובות רבות ומנוגדות בכלי-התקשורת העולמיים. התגובה המעשית הראשונה באה מצד ממשלת ישראל הזמנית. הלח"י הוכרז כארגון בלתי-חוקי והחל מצוד אחר אנשיו בכל רחבי-הארץ. פיקוד האצ"ל הודיע מיד לאתר ההתנקשות שיד הארגון לא היתה במעשה. אף-על-פי-כן הוחלט לפרק גם את האצ"ל בירושלים והופסק המשא ומתן עמו. ראש המטה הכללי קיבל הוראה לשגר למפקד המחוז של האצ"ל בירושלים אולטימטום וב- 20 בספטמבר בשעה 12:00 בצהריים נמסר האולטימטום לידיו של שמואל כץ.

האולטימטום התקבל בתדהמה בקרב אנשי הארגון בבירה ועל-ידי רוב אנשי-העיר. בהתחשב באיום על שימוש בכוח נגד אנשי האצ"ל וברצון למנוע שפיכות דמים נתקבל האולטימטום על-ידי האצ"ל.

בשעות הבוקר של ה- 22 בספטמבר נערכה התייצבות מסודרת של מפקדי הגדוד הירושלמי וחייליהם בקלט של צה"ל בבירה. הנשק והציוד הוצאו מן המחסנים והועברו לידי הצבא. למחרת היום ה- 23 בחודש,

התקיימה במרכז העיר עצרת גדולה ובה הכריז מנחם בגין על הקמתו של סניף "תנועת החרות".

ג. מנמל בארה"ב למצולות הים-התיכון

את האוניה אלטלנה קנה אברשה סטבסקי בקיץ 1947.⁴⁴ הנחתת נרכשה מעכודפי הצבא האמריקאי אחרי מיקוח ממושך. רכישת הנחתת היתה חלק מן הפעולות השגרתיות של ועד השחרור. באותו זמן הורע מצבו הכספי של הוועד והאוניה שנרכשה כמעט בפרוטות האחרונות, עגנה בנמל בארה"ב בלי אמצעים להפעילה. באחד בפברואר 1948, קיבל אליהו לנקין מכתב ממנחם בגין שקרא להחיש עזרה ללוחמים בא"י. במכתב נאמר כי אין לסמוך על הנשק של ההגנה וכי גורל היישוב בארץ תלוי במידת העזרה שתבוא מן הגולה. לכן ביקש, כי אם אין המטה לגולה יכול לשלוח נשק, שיעביר ארצה את הכסף. אליהו לנקין הציע למכור את האוניה ולהעביר את הכסף ארצה. הוועד דחה הצעה זו משום שסכום נכבד טרם שולם עבורה.

את האוניה הוחלט לכוון על שמו של ראש בית"ר זאב ז'בוטינסקי. השם זאב ז'בוטינסקי היה עלול למשוך תשומת לב מיותרת ולכן סוכס לקרוא לאוניה "אלטלנה" שהיא כינויו הספרותי של זאב ז'בוטינסקי בתחילת הקריירה העיתונאית שלו ופירושה הוא נדנדה.

לשם הסוואה נעשה חיפוי מסחרי לאוניה.⁴⁵ אברשה סטבסקי הקים חברת ספנות שנקראה "קו שלושת הכוכבים". באמצעות החברה הוחל בגיוס צוות לאוניה. המועמדים שפנו בעקבות מודעות הפרסום בעיתונות עברו מבדקים מעמיקים.⁴⁶ רובם נפסלו, והנותרים נקראו למשרד ונחקרו בדרכים שונות על השקפותיהם המדיניות, עברם וכד'. כך גויס גם רב-החובל של "אלטלנה" - מונרו פיין. הוא היה אחד הקפיטנים הצעירים בצי המלחמתי האמריקאי ופעל באזור האוקייאנוס השקט בזמן מלחמה II.

הקשיים הכספיים והסידורים הטכניים גרמו לכך שרק במרס 1948 הצליחו להביא את "אלטלנה" לאירופה. רוב המלחים השכירים הוחלפו

44 לנקין עמ' 255.

45 נקדימון, עמ' 12.

46 לנקין, עמ' 258.

בנמל גנואה בבחורי אצ"ל שעברו הכשרה ימית-טכנית קצרה בפיקודו של אליעזר מנקר. המפקדה בארץ הורתה להשתדל להכין את האוניה להפלגה ולהוציאה לים בתחילת מאי, כדי שב- 15 במאי תגיע לחופי הארץ ותביא את הציוד הצבאי ואת האנשים שישלחו ישר מן האוניה לחזיתות. אולם, הזמן שהוקצב לא הספיק לרכישת כמות הנשק ואיסוף האנשים הדרושים.⁴⁷ (ראה בנספח 11 את רשימת הנשק והציוד שהיו באוניה).

לשם חיסכון בהוצאות הגדולות של החזקת האוניה, הוחלט לשלוח את "אלטלנה" למסע מסחרי בכמה מנמלי הים-התיכון. אברשה סטבסקי קיבל הזמנה להובלת מטען לקזבלנקה, איטליה וצרפת⁴⁸ (המסע המסחרי נמשך עד ה- 23 במאי, אז קיבל אריאל הודעה על החלטת ממשלת צרפת לספק נשק לאצ"ל).

מצוקה כספית ומקורות המימון והרכש

בגלל המצוקה הכספית נדחו אפשרויות רבות שעמדו בפתח.⁴⁹ קושי כלכלי כזה לא עמד לפני הסוכנות. פעמים אחדות הודיעו נציגי האצ"ל לנציגי הסוכנות כי ידועים מקורות שונים לרכישת נשק והאצ"ל מוכן למוסרם לידי נציגי ההגנה.

מאות אלפי דולרים נדרשו כדי לרכוש את מלוא כמות הנשק וכח האדם שתוכל "אלטלנה" לשאת. אצ"ל פתח במגבית שהקימה כמעט את כל היבשות.

ארצות אמריקה הלטינית, ארה"ב וסין היו שלושת המקורות העיקריים לגיוס כספים. באמריקה הלטינית עמד בראש המפעל הכספי ד"ר יי מיכלמן. שמאול כץ נשלח לארה"ב ומרדכי אולמרט נשלח אל הקהילה היהודית בסין (שם היתה הפעולה הכספית המוצלחת ביותר של האצ"ל).

כל הכסף שנאסף, רוכז בבנק שווייצרי בחשבון מיוחד. אך עם כל זאת, ביום הכרזת המדינה עדיין עמדה "אלטלנה" בנמל בדרום-צרפת.

47 נקדימון, עמ' 37.

48 ניב, עמ' 252.

49 לנקין, עמ' 260.

היה דרוש זמן כדי לקנות בכסף נשק ולרכוז את האנשים מכל הארצות לנמל ההפלגה.

נתן גרומנט ויעקב הלל נתמנו אחראים על פעולות הרכש. סוחרי נשק הציפו את משרדי האצ"ל עם היוודע התעניינות האצ"ל במקורות נשק. ההצעות נבדקו לפרטיהן. צוות של נתן גרומנט היה יוצא למקום הנשק לשם מיון, אריזה ומשלוח לנמל-ההפלגה.

רוב הנשק הגיע בדרך ליגאלית מממשלת צרפת.⁵⁰ הצגעים עם ממשלת צרפת היו סוד מדיני ורק בשנים האחרונות התירו הנוגעים בדבר לספר עליהם ברבים. צרפת היתה אוהדת למלחמת העצמאות הלאומית של היהודים בא"י באופן כמעט גלוי. אחדים ממעצבי מדיניותה של צרפת החליטו לעבור מאהדה גלויה לעזרה ממשית בסתר. הממשל הצרפתי התייחס אל אצ"ל כאל אחד משני הגופים המובילי במדינת-ישראל (לצד הסוכנות-היהודית).⁵¹ (צרפת הכירה רשמית במדינת ישראל רק ב- 20 בינואר 1949).

לאחר שטובעה האוניה "אלטלנה" בפקודת ממשלת ישראל, התקשו אנשי הממשל הצרפתי שסייעו לצייד את האוניה בנשק, להבין את פשר האירועים בישראל.⁵² יש הגורסים כי היו לכך השפעות עקיפות על יחסי ישראל-צרפת שבאו לידי ביטוי כאשר הגנרל דה-גול נשיא צרפת, הפנה עורף לישראל ערב מלחמת ששת-הימים.

לשיא הישגיו הפוליטיים הגיע ד"ר שמואל אריאל בהסדר עם שלטונות צרפת, שלפיו ניתן בידי האצ"ל נשק רב שנשלח ארצה באוניה "אלטלנה".⁵³ הנשק היה חדיש ונמסר באריזתו המקורית. הוא הובא אל האוניה ע"י הצרפתים ונמסר בדרך רשמית. בנוסף לנשק זה, היה ב"אלטלנה" אוסף של כלי-נשק שנרכש ברובו במחתרת מכל קצות אירופה. נשק זה היה כמעט כולו משומש ומיושן.

מלבד נשק, כלל מטענה של "אלטלנה" ציוד רפואי יקר, בגדים, אהלים ופריטי צבא אישיים-צבאיים רבים.

50 לנקיף, עמ' 276.

51 נקדימון, עמ' 107.

52 נקדימון עמ' 463.

53 לנקיף, עמ' 277.

אנשי "אלטלנה" הגיעו ברובם משלוש ארצות - איטליה, אוסטריה וגרמניה. רובם אנשי מחנות-הפליטים. סה"כ מנו המתנדבים כ- 940 איש בהם 120 בנות. משנתברר שאי אפשר יהיה לרכז יותר אנשים עד למועד ההפלגה, הוחלט לפנות אל נציגי ההגנה.⁵⁴ בשעת ערב מאוחרת, יום לאחר הכרזת המדינה זימן בגין נציגים מן ההגנה לפגישה. גלילי, אשכול וכהן, נציגי ההגנה, הגיעו למפקדת האצ"ל. המארחים סיפרו על אלטלנה ויעדיה וכי בשל מחסור בכסף מתעכבת השלמת רכישת הנשק. אנשי האצ"ל הציעו לנציגי ההגנה ומשרד הביטחון, לאפשר לאצ"ל לזרז את השלמת הרכישה של הנשק והבאת האוניה ובתמורה יוסיפו אל, או אלפיים איש יחד עם כל כמות נשק שירצו אלה להוביל בה, וכאשר תבוא האוניה על מטענה לארץ, יועברו הנשק והאוניה לרשות הממשלה הזמנית של א"י.

מול גרסת האצ"ל על ההצעה שתוארה לעיל, מעלה אשכול גירסה אחרת: אצ"ל הציע שהממשלה תקנה את האוניה ותביא בה אנשים יחד עם אנשי האצ"ל וכמו-כן - נשק של הממשלה ונשק של האצ"ל. תשובת נציגי הממשלה היתה כי האוניה מפורסמת מדי ולא רצוי להשתמש בה למטרות אלה. עם זאת, הם לא השיבו בשלילה והודיעו כי יבדקו את ההצעה.

קיומה של "אלטלנה" לא היה סוד לנציגיה הרשמיים של הממשלה. המגעים נמשכו ימים אחדים והופסקו לפתע. מפקדת האצ"ל הודיעה למטה בגולה לעשות הכל כדי להביא את "אלטלנה" במהירות המירבית לארץ כשעליה אנשים וכל נשק קיים. אליהו לנקין נתמנה למפקד הנתנת.

לשם פיקוח יעיל על העבודה לקראת ההפלגה, הוקם מעין "מטה פעולה" שעליו נמנו קציני המפקדה הראשית.⁵⁵ המבצע האחרון לפני הפלגת האוניה היה תחנת שידור באחת החוילות העתיקות בצרפת שהיתה שייכת לידיד, נתין אמריאי. על התחנה היה לעמוד בקשר עם האוניה ובמידת האפשר גם עם הארץ. אולם, תחנת השידור לא פעלה כראוי ואי אפשר היה ליצור קשר עם צרפת. גרוע מהעדר הקשר עם המטה בגולה היה העדר הקשר עם הארץ.

54 נקדימון, עמ' 57.

55 לנקין, עמ' 303.

בארץ היתה מלחמת הקוממיות בעיצומה.⁵⁶ גורמים בינלאומיים לחצו על קיום הפוגה אחרי בלימת הפלישה בקרבות. ממשלת ישראל הודיעה על נכונותה להפוגה, ולבסוף נענו לכך גם הערבים.

ב- 7 ביוני נשלח נתן גרומנט לארץ לקבוע את הסידורים הטכניים לקבלת האוניה בחוף המולדת.⁵⁷ ע"פ הנתונים הטכניים הדרושים לעגינת האוניה בחוף, כפי שנמסרו ע"י רב-החובל מונרו פיין, הוטל עליו לברר את האפשרות לעגון באחת מנקודות החוף השוממות שאליהן אפשר יהיה להתקרב בלילה.⁵⁸ יחד עם נציגי אצ"ל נוספים, יצא נתן לחוף הים שבין חיפה ותל-אביב. הם שטו בסירת משוטים וצילמו קטעי-חוף מתאימים לעגינה. המגמה היתה להמליץ על חוף תל-אביב. למרות ההסכם על המיזוג הצבאי, עדיין היה חשש למלכודת וחוף תל-אביב נחשב חוף בטוח משום שמתגוררים בקרבתו מאות אלפי תושבים ואי-אפשר יהיה להפר בו הסכם לעיני כולם.

גרמנט חזר לצרפת ביום האחרון שלפני ההפלגה ועמו מפות, תצלומים ומדידות עומקי מים בשלוש נקודות עגינה אלטרנטיביות. כמו כן, מסר מידע על ההסכם שנחתם ב- 1 ביוני על מיזוגו של אצ"ל עם צה"ל וכי הנהגת האצ"ל בארץ באה במגע עם הממשלה לקביעת מקום העגינה.

הטענת ארגזי המזון והבגדים באוניה נעשתה ללא כל קושי ובגלוי.⁵⁹ בליל ה- 9 ביוני הובאו ארגזי הנשק והתחמושת ובבוקר ה- 10 ביוני נכתב באחד העיתונים הצרפתיים שאוניה יהודית עומדת בפורט-דה-בוק (נמל ההפלגה) וטוענת נשק להובילו לא"י. מיד לאחר שנתגלה הנשק שמטעינים באוניה, הפסיקו הסבלים את עבודתם והודיעו להנהלת הנמל שמטעינים נשק באוניה. השביתה בנמל היתה מוחלטת. המנופים הורחקו מן המקום ולא היתה רשות להשתמש בהם. בסופו של דבר נאלצו בחורי האצ"ל להמשיך בעצמם בהטענה. עבודה זו נמשכה כל אותו היום וביום המחרת (11.6), אז גם הובאו לאוניה האנשים מן המחרות.

56 נקדימון, עמ' 109.

57 לנקין, עמ' 304.

58 נקדימון, עמ' 119.

59 לנקין, עמ' 305.

עוד ב- 1 ביוני שלח גלילי מברק הנחיות לשאול אביגור, ראש המוסד לעליה ב', שישב באירופה.⁶⁰ במברק כתב כי הוסכם עם אצ"ל שכל פעולות הרכישה הנפרדות בארץ ובחו"ל וכל קשריהם יימסרו לרשות הממשלה ונציגיה. יומיים לאחר מכן, ב- 3 ביוני, דיווח ואניה פומרנץ, איש מרכזי של ה"הגנה" בתחומי עליה ורכש, לבן-גוריון, על "אלטלנה" ופעולותיה. פומרנץ ביקש הנחיות כיצד להתייחס ל"אלטלנה".

בעקבות פגישה בין אוניה פומרנץ לבין נציגי האצ"ל בפריז, שלושה ימים לאחר מכן, דיווח אביגור לבן-גוריון וגלילי כי נציג האצ"ל טען שלא קיבל שום מידע או הוראה על איחוד פעולות הרכש בחו"ל וטען שקיבל הודעה על המשך קיומה הנפרד. בגין טען שמפאת חוסר הזמן עד הפלגת "אלטלנה", לא היה זמן למסור את הקשרים שלהם לנציגי הממשלה - בכל הקשור ל"אלטלנה". לא היתה כל כוונה לא לקיים את ההתחייבות.

אליהו לנקין מפקד האוניה טען שהקשר עם הארץ לא פעל. ההוראה למסור רכש וקשרי רכש לא הגיעה אליו. בנוסף לכם טוען לנקין, אי אפשר היה למסור קשרים אלה מבלי לבקש את רשות הצרפתים. מסירת הקשרים היתה גורמת לביטול הסיכוי לקבל נשק נוסף למדינת ישראל וצבאה.

ביום שישי ה- 11 ביוני, נסתיימה מלאכת ההטענה והעלאת הנוסעים. שלטונות הנמל לחצו לסיים את ההכנות כדי שהאוניה תצא מן הנמל בעוד יום. בליל שבת בסביבות השעה שמונה בערב לפי שעון צרפת, הרימה האוניה עוגן.

המטה בגולה לא הודיע למנחם בגין כי "אלטלנה" יצאה לדרכה.⁶¹ שמואל כץ הסביר את הסיבה לכך בעובדה שהיה חשש שהודעה על כך עשויה היתה להתגלגל לאוזניים לא רצויות ולהביא לגלויה. בנוסף, החליט המטה בגולה לשלוח את האוניה ברגע שתהיה מוכנה לכך, אף בלא לשאול את בגין. בזמן ש"אלטלנה" הפליגה, כבר נכנסה לתוקפה באערץ ההפוגה הראשונה.

60 נקדימון, עמ' 126.

61 נקדימון, עמ' 133.

החשש הגדול ביותר היה שעם הכרזת ההפוגה תותקף "אלטלנה" בלב-ים ע"י המצרים או הבריטים.⁶² במטה האצ"ל בגולה, חשבו שלכל היותר יואשמו בגין וחבירו בהפרת ההפוגה. הם ידעו שאצ"ל לא היה מפר ההפוגה היחידי. לכן, שום ממשלה ישראלית לא תוכל לקבל הפוגה מעין זו מתוך כוונה לקיימה.

ב- 12 ביוני פרסמה סוכנות הידיעות "רויטר" בלונדון את סיפור ההפלגה. בגין האזין לשידורי החדשות ברדיו-לונדון. הידיעה על הפלגת אוניית מתנדבים ונשק מצרפת, עוררה אצלו תחושה שמדובר ב"אלטלנה". בגין ציפה לבקשת אישור לפני ההפלגה אך מסתבר ששמואל כף הבין שהאונייה רשאית להפליג ללא אישור.⁶³ תנאי ההפלגה אסרו הבאת נשק ואנשים בגיל הגיסו ארצה.⁶⁴ למרות שבגין וחבריו שללו את ההפוגה מטעמים מדיניים, הם קיבלו את דינה משהחליטה על כך הממשלה, כפי שהתחייבו עם הקמתה. עתה היה חשש שהפלגת האוניה תתפרש כהתגרות בממשלה.

אנשי הפיקוד באוניה ניסו להשיג קשר רדיו עם התחנה בפריז או עם המפקדה בארץ, אך לשווא. אליהו לנקין זוכר כי באותו רגע חשש מהתקפה בריטית. לא עלה על דעתו לחשוש מהתקפת יהודים.

בגין החליט כי יש לעצור את האוניה בלב-ים. ציפורה לוי, אלחוטאית האצ"ל נתבקשה לשדר לאוניה "לא להתקדם - לחכות להוראות". ציפורה שידרה את ההודעה ולא קיבלה מענה מן האוניה. אולם קולה נקלט בחדר-התקשורת של האוניה. היות והשידורים ל"אלטלנה" נתקלו בהפרעות והיה חשש שהקריאה לא נקלטה באוניה, נשלח מברק למטה בפריז ובו ביקשה ליצור קשר עם האוניה ולעכב את הגעתה. כאמור, המשדר בתחנת השידור בפריז לא פעל.

על הנחתת נמשכה המבוכה בשל ההודעה שנקלטה וקראה לא להפליג אל היעד. לנקין הורה לרב-החובל להפליג לישראל במהירות האפשרית. בגין יזם בדחיפות פגישה עם נציגי הממשלה.⁶⁵ הפגישה נערכה ב- 16 ביוני ונכחו בה ישראל גלילי, לוי אשכול ודוד כהן - מצד הממשלה ומצד

62 נקדימון, עמ' 120.

63 מתוך הסרט "אלטלנה", אילנה צור, 1994.

64 נקדימון, עמ' 133.

65 נקדימון, עמ' 139.

האצ"ל - מתנסם בגין, יעקב מרידור, חיים לנדאו, אריה בן-אליעזר ועמיחי פאגלין. בגין סיפר לאורחיו את סיפור המעשה - החל מרכישתה של "אלטלנה" - בארה"ב וכלה בהפלגתה ביום שישי החארוך. בגין שאל את נציגי הממשלה האם הממשלה תתיר לאוניה להגיע ארצה או להחזירה לצרפת או להפנותה לנמל אחר ביס-התיכון. הנושא לא היה חדש לנציגי הממשלה. גלילי הודיע כי ימסור את המידע לשר-הביטחון ויעביר את התשובה מיד כשיקבלה.

בבוקר שלמחרת פנו גלילי ואשכול למנהל נמל ת"א. הוא נתבקש לבדוק אפשרות פריקה מהירה של אוניה עם מטען רב, בצורה חשאית. עם תשובה חיובית ממנהל הנמל, ניגשו גלילי ואשכול לשר-הביטחון וידווחו על שיחת הלילה עם ראשי האצ"ל. ביומנו כתב בו-גוריון: "...זפשטיין מניח שבלילה אפשר יהיה להוריד הכל. לדעתי, אין לסכן נמל ת"א, אין להחזיר אותם. יש להעלותם לחוף לא ידוע..."

גלילי טלפן לבגין והודיע כי הממשלה מסכימה להביא את האוניה. [לאחר זמן הסביר גלילי כי היתה הסכמה להבאת האוניה משום שהממשלה היתה מעוניינת בבוא הנשק החיוני לקיום המדינה ולא התנגדה כלל להפרת ההפוגה. (נקדימון, עמ' 143)].

בהתייעצויות הפנימיות באצ"ל הוחלט לתבוע הקצאת 20% ממטען הנשק שעל האוניה ליחידות הארגון בירושלים. בגין אינו זוכר אם הועלה הנושא בפגישה בין נציגי האצ"ל לגלילי ואשכול כאשר מסרו להם פרטים על הפלגת "אלטלנה" (16 ביוני). דוד כהן שנכח בפגישה זו זוכר במפורש שלא היה אף לא רמז לתנאי כלשהו מצד אצ"ל.

ביום חמישי, 17 ביוני, נפגשו שוב נציגי האצ"ל ונציגי משרד הביטחון. נציגי הממשלה הציעו את חוף כפר ויתקין כמקום עגינה ונציגי האצ"ל הסכימו. דוד כהן טוען שבגין ביקש לשתף את אנשיו בפריקת האוניה והורדת האנשים ונענה בחיוב. כאשר תבעו נציגי הממשלה להעביר את הנשק למחסני צה"ל הנמצאים בגן-שמואל בקרבת כפר-ויתקין, מסר בגין כי טרם נסתיים הבירור שהוא מקיים עם גלילי בעניין הקצאת חלק מהנשק לכוחות אצ"ל בירושלים.

גלילי אמר לבגין כי הנשק צריך להימסר לממשלת ישראל בחוף ובנוסף יהיה אפשר לדון באהדה בדרישת האצ"ל להפריש נשק

לירושלים.⁶⁶ בגין הודיע גלילי כי אצ"ל מוכן באופן עקרוני שהנשק יימסר לממשלת ישראל בתנאי שבנשק זה יצויידו גדודי אצ"ל בצבא והנשק יימסר לגדודים בטקס, בנוכחות איש המטה הזמני של האצ"ל. גלילי לא הסכים.

ההסכמה של בן-גוריון על הקצאת 20% מן הנשק לירושלים, כמה פנים היו לה.⁶⁷ ההסכמה היתה ש- 20% מהנשק יופרש לצורכי ירושלים. האם פירוש הדבר כי יש הסכמה להקצאת נשק לכוחות אצ"ל בירושלים? - כך פירש זאת האצ"ל, אולם בישיבת הממשלה לאחר מעשה, אמר בן-גוריון - "...נאמר להם כי חלק יופרש לירושלים ושם הוא צריך להימסר..." אח"כ אמר: "...לא היתה שום הסכמה למסור חלק מן הנשק לאצ"ל עבור ירושלים..."

מדברים אלו משתמע שאכן הוסכם להקצות מנשקה של "אלטלנה" לירושלים אולם לא פורט בהסכם בידי מי יימסר הנשק שיופרש!

אצ"ל דרש שבחרוב הנשק שלא יועבר לירושלים יחומשו גדודיו שהצטרפו לצה"ל ועמדו תחת פיקוד מפקדי החטיבות של צה"ל. נציגי הממשלה התנגדו. הועלתה הצעה מצד האצ"ל לחלק את הנשק גם לגדודי האצ"ל וגם לגדודים האחרים בצבא.

אצ"ל ביקש סיוע ברכב ואביזרים טכניים אחרים להורדת באי "אלטלנה" ופריקת נשקה.⁶⁸ תחילה הוסכם הדבר אך כעבור שעות אחדות ההסכמה בוטלה. גלילי הודיע לבגין כי מאחר שאין הסכמה בעניין חלוקת הנשק לא יעזרו נציגי הממשלה בפריקתו. בגין טען כי לו היתה הממשלה אומרת במלה אחת שהיא מתנגדת להורדת הנשק, לא היה עולה על דעתו לנסות להוריד את הנשק מתוך הפרת החלטתה. אצ"ל החל בהכנות לפריקת האוניה בכוחות עצמו.

שבת, 19 ביוני, בא ישראל גלילי להיוועץ בבן-גוריון.⁶⁹ הוא דיווח על ההתפתחויות האחרונות בפרשה. גם לוי אשכול נכח בפגישה. גלילי לא

66 נקדימון, עמ' 161.

67 נקדימון, עמ' 183.

68 נקדימון, עמ' 172.

69 נקדימון, עמ' 170-171.

מסר את תוכן הדברים שנאמרו בפגישה, בן-גוריון לא רשם דבר על כך ביומנו וגם אשכול לא מסר שום מידע בנושא. אפשר רק לשער שגלילי ניסה לשכנע את ראש-הממשלה שאצ"ל יוזם פעולה שמטרתה היא להקים צבא פרטי ולמרוד במדינה. (כאמור, אין זו אלא השערה בלבד!). בן-גוריון סמך ידו על המידע שסופק לו ע"י גלילי. לאחר פרשת "אלטלנה" כתב בן-גוריון מכתב אישי לשר-הפנים, יצחק גרינבוים כי ע"פ הידיעות שהגיעו אליו, התכוון אצ"ל להקים צבא של 5000 איש שמטרתו לכבוש חלק מן הארץ ולהגן עליו מפני זרים ומפני יהודים ולהכשיר התנאים לתפיסת השלטון במדינת ישראל כולה ע"י שימוש בכוח.

במוצאי שבת, 19 ביוני, בשעה תשע בערב, קרבה "אלטלנה" לחוף.⁷⁰ סמוך לחוף התברר כי האוניה הגיעה לצפון ת"א, ולכן התרחקה מן החוף ופנתה לחוף כפר-ויתקין.

תושבי כפר-ויתקין שהיו במקום, סייעו לאנשי אצ"ל וסיפקו להם מזון ומשקאות. לאחר 3:00 לפנות בוקר הגיעה האוניה לחוף. השחר עמד להפציע ובגין שירד בסירה לעבר החוף הורה ללנקין לשוב ללב-ים עד לרדת החשכה.

בגין דיווח לגלילי על ההתרחשויות ובשעה 8:00 בבוקר הודיעו כי הנחתת תחזור לחוף בשעה תשע בערב.

בשעות אחה"צ התקיימה בת"א ישיבה רגילה של הממשלה. נושא "אלטלנה" הופיע אחרון ברשימת הסעיפים השגרתיים בדיון. שר-התוך משה שרת סיפר כי אצ"ל ארגן בחו"ל אוניית מעפילים עם נשק והאוניה עומדת להגיע לחופי הארץ בלילה.

בן-גוריון הקריא מסמך שנמצסר לו ע"י גלילי שעות אחדות קודם לכן הכולל דיווח על גלגולי פרשת "אלטלנה" עד כה.⁷¹ תוכן המסמך:

ב- 1.6.48 חתם בגין על הפסקת פעולות רכישה עצמאיות של אצ"ל בארץ ובחו"ל. אח"כ הודיע בגין כי לנתן הוראה לאנשיו בחו"ל למסור את כל הקשרים והמקורות לידי שאול-אביגור. שאול-אביגור הודיע כי אנשי אצ"ל בצרפת טענו כי אין להם הוראות להתייצב בפניו והם מ ממשיכים בפעולתם. בגין הודיע שחל שיבוש טכני בקשר. ב- 15 ביוני

70 נקדימון, עמ' 173.

71 נקדימון, עמ' 80.

הודיע בגין לפתע על "אלטלנה" שנמצאת בלב-ים בדרכה לארץ עם מטען של נשק ועולים וביקש עזרה בפריקה. כאן - מפורט המשא ומתן בעניין פריקת הנשק וחלוקתו.

בסוף המסמך הוסיף בן-גוריון כי בגין העלים את דבר ההכנות להפגת הספינה ולא מסר קשרים כפי שהתחייב. צירוף עולים ונשק בתקופת הפוגה הוא עניין מסוכן. אנשי האצ"ל התעלמו מן ההפוגה, ולא שאלו אם מותר לספינה להפליג, לא הסכימו למסור את הנשק לממשלה. מפקדת האצ"ל מוסיפה לפעול ולהתקיים בתחומי המדינה, הדבר מחייב החלטות ברורות ומחייבות במהירות. ואז אמר: "עלינו להחליט אם למסור את השלטון בידי בגין, או להגיד לו שיפסיר את פעולותיו הנפרדות ואם לא - נירה! או שנחליט לפזר את הצבא שלנו".

במשך ישיבת הממשלה לא הועלתה הצעה להזמין את בגין על-מנת לשמוע את גירסתו נוכח ההאשמות החמורות שהוטחו כלפיו.

פרטים מסויימים לא הובאו בפני הממשלה, כגון:

- עניין "אלטלנה" היה ידוע כבר חודש ימים באופן רשמי לבן-גוריון וגלילי.
- הנחתת הפליגה ללא ידיעת בגין, שניסה לאחר מעשה לעכב אותה בגלל החשש להפרת הפוגה.
- הרשות להבאתה ארצה ניתנה ע"י ראש הממשלה ושר-הביטחון לאור בקשת בגין.
- שליחי משרד הביטחון קבעו את מקום עגינתה של האוניה בכפר-ויתקין.⁷²
- לא נאסר על חברי האצ"ל המעטים להגיע לחוף כדי להוריד את המתנדבים ולפרוק את הנשק, רק עזרה לא תינתן להם.
- בן-גוריון ביכם את הדברים שנדונו בישיבה לאחר שהצטרפו אליה גלילי וידין וסוכם כי תינתן סמכות למטה לפעולה נגדית (אם ירכז כוח מספיק במועד הדרוש) על המפקד להשתדל למנוע ללא כח, אך אם לא יקבלו דינו - ישתמש בכח!⁷³

72 מנחם בגין, "פרישה, סיוון, אלטלנה", הוצאת מרכז תנועת החירות - מחלקת החסברה.
73 נקדימון, עמ' 187.

גלילי סיכם: "בישיבת הממשלה הוחלט פה אחד למנוע את מסירת הנשק לאצ"ל... פה אחד משום שהבינו כי זהו נסיון התמרדות בממשלה".

בשעה 23:00 בערב, שיגר ידן מברק "אישי, סודי" למפקדי חטיבות "קריית" ו"גבעתי" בו הורה על נקיטת כל האמצעים הדרושים למניעת התקוממות גדודי האצ"ל הנמצאים תחת פיקודם.

אזור כפר ויתקין היה בתחום פיקודו של דן אבן מח"ט אלכסנדרוני. הוא קיבל דיווח על האירוע מפי גלילי. ע"פ דיווח זה, הפר אצ"ל את ההסכם שסוכם בינו לבין הממשלה לגבי הודעה על תאריך בוא האוניה ומקום עגינתה וייתכן שיופרו גם שאר סעיפי ההסכם והנשק יירד למחתרת.

מפקד חטיבת "אלכסנדרוני" קיבל על עצמו את המשימה בלב כבוד. הוא יצא למחנה - 21 בכפר יונה שם התרכז הכח העיקרי שעליו הוטלה המשימה להכריע את "אלטלנה". הוא הסביר לאנשי הכח כי מטרת הפעולה היא להכריח את אצ"ל למסור את האוניה והנשק. החיילים בפלוגה נצטוו שלא לפתוח באש, גם אם זו תבוא מצד אצ"ל, אלא אם כן, תסכן את אנשי הפלוגה. המטרה העיקרית היתה להראות את עדיפות צה"ל על אצ"ל וע"י כך להביאם לידי כניעה".⁷⁴

היורדים מן האוניה התקבלו בסבר פנים יפות.⁷⁵ כולם הועלו על האוטובוסים שהמתינו להם והוסעו לבית-העולים בנתניה ולשאר מקומות הקליטה.

קבוצת צעירים מתנדבים ממכמורת סייעו בהורדת אנשים ובפריקת מטען אך לפתע חדלו ממלאכתם, הם קיבלו פקודה להסתלק מן המקום במהירות.

המידע על חסימת דרכים המובילות לחוף כפר-ויתקין החל לזרום. בגין לא האמין כי משהו יוצא-דופן עומד להתרחש. שני שליחים ששלח בגין על-מנת שיביאו עיתונאים למקום נחסמו בדרכם חזרה לחוף. בגין לא האמין שיש לצבא כוונות רעות...

במקביל להפעלת כוחות חיל רגלים ושריון נגד "אלטלנה", הוטל על חיל הים להלום בנחתת מן הים.⁷⁶ עם פרישת כוחות הצבא החל השלב

74 נספח מסי' 16.

75 נקדימון, עמ' 193.

הבא במבצע: שוגר אולטימטום למנחם בגין בו התבקש בגין להיכנע ולמסור את הנחתת על נשקה תוך עשר דקות. (דן-אבן אמר כי הוקצב זמן כה קצר על-מנת לו לאפשר למפקד האצ"ל שיקולים ארוכים ולזכות ביתרון ההפתעה).

האולטימטום נכתב בשעה אחת וחמש עשרה דקות אחר חצות. ע"פ האולטימטום הוטלה כל האחריות לתוצאות שתיגרמנה במקרה של סירוב למלא את הפקודה על בגין לבדו. בגין ומרידור שקיבלו את האולטימטום תמהו לפשר האולטימטום ובגין לא התייחס אליו ברצינות רבה. בגין הציע להיפגש עם שולחי האולטימטום. יעקב מרידור מעיד כי ברגע קריאת האולטימטום הבין כי תהיה שחיטה.⁷⁷ בבוקר העבירו מפקדי-הפלוגות את ההוראות לחיילים.⁷⁸ קבוצה נכבדה של לובשי מדיום סרבה ליטול חלק במבצע. קבוצת חיילים מגדוד 33 של חטיבת "אלכסנדרוני" סרבו למלא את הפקודות והועמדו למשפט.⁷⁹

בעיצומן של ההתרחשויות, בשעה 8:00 בבוקר, דיווח ישראל גלילי לבן-גוריון כי נמסרה לבגין דרישה להיכנע והוא השיב כי ברצונו לשוחח עם מפקד החטיבה כאשר האחרון, יבוא אליו. בזה נפסק המשא ומתן. עוד מסר גלילי כי כוחות אצ"ל מתחפרים באזור ונמצאים ביניהם גם שני מפקדי גדודים בצבא, מפקדי גדודי-אצ"ל לשעבר, וכי רוב העולים הועברו ברגע שנמצאו בלתי מזוינים.

נוכח המשבר החמור, פעל ראש עיריית נתניה עובד בן-עמי, בנסיון לתווך בין הצדדים.⁸⁰ הוא נפגש עם יעקב מרידור שסיפר לו את קורותיה של האוניה ואת המגעים עם נציגי הממשלה שקדמו להבאתה. לאחר חילופי דברים סוכם ביניהם, באישורו של בגין, כי הנשק יימסר לריבונות הממשלה, העברתו למחסני הממשלה תהיה משותפת והאצ"ל יקבל את הכרעת הממשלה לגבי תביעת אצ"ל למסירת הנשק לגדודיו המצטרפים לצבא. (בן-עמי לא הזכיר את 20% מן הנשק בהסכם, כיוון שנמסר לו שעל כך כבר סוכם).

76 נקדימון, עמ' 200.

77 יעקב מרידור, מתוך דבריו בסרט "אלטלנה" של אילנה צור (1994).

78 נקדימון, עמ' 210.

79 מתוך הסרט "אלטלנה", אילנה צור (1994).

80 נקדימון, עמ' 212.

בן-עמי העביר את תוכן ההסכם לאבן, ידין וראובן שילות. הם החליטו להעביר את ההכרעה לידי של בן-גוריון. בן-גוריון תמה על הדיווח הנ"ל, שכן בידו היה דיווחו של גלילי מאותו בוקר על ההחמרה שחלה במצב ולא הוזכר בו כלל דבר המגעים עם בן-עמי.

בשעה 12:15 אחה"צ הכתיב בן-גוריון מכתב תקיף לגלילי בו מסר לו שהוא אינו יודע מה קרה במשך הבוקר. אך הפעם, אי-אפשר לעשות כל פשרות. או שהאצ"ל יקבל פקודה ויקיים אותה או - שיירה. בן-גוריון כתב כי הוא מתנגד לכל משא ומתן ולכל הסכם עמם, והוסיף שאם יש כח - יש להשתמש בו בלי היסוסים ומיד.

גלילי השיב במכתב ומסר כי בן-עמי ביקש ייפוי כח לבוא עמם במשא ומתן אך נענה בשלילה ומגעיו עם מרידור נעשו על דעת עצמו. עוד מסר גלילי כי הוא עצמו תמים דעים עם בן-גוריון לגבי פעולה נגדם ללא היסוסים ואכן כך ייעשה.

נוכח ההדרדרות שחלה במצב (לצה"ל היו עד עתה שני פצועים קל ולאצ"ל - שני הרוגים ומספר פצועים), קיימו ראשי האצ"ל שעל החוף התייעצות דחופה וקיבלו החלטה לשלוח את האוניה לת"א יחד עם בגין. היו מאנשי אצ"ל שהעריכו כי אצ"ל מסוגל לגייס כעת רבים מאנשיו, לפרוץ את המצור וליטול את השלטון במדינה בכח הזרוע. בגין לא רצה אף להאזין להצעות מן הסוג שיש בהן רמז למלחמת-אחים.⁸¹

האוניה החלה בהפלגתה לת"א, ובכפר ויתקין נוסח הסכם שלום בין צה"ל לאצ"ל ונחתם ע"י מרידור ואבן, אנשי אצ"ל פירקו את נשקם.⁸² אש כבדה של חיל הים נפתחה על האוניה. מ"אלטלנה" לא השיבו אש. באותו זמן היה בגין בסירת מנוע בדרכו לאוניה, גם לעברה כוונה אש. את הפקודה לפתוח באש נגד "אלטלנה" בלב-ים, קיבל פרץ ורדי שהיה על סיפון "אילת".⁸³ לדבריו ההוראה שקיבל היתה לפתוח באש על-מנת לפגוע באוניה, אולם לאחר היסוסים רבים פתח באש רק קרוב לאוניה. ירי זה הביא לפנייתה של האוניה דרומה.

בספרו "בין המגן והצלב" המתאר את התנדבותו לחיל-האוויר בשנת 1948, מציין ויליאם ליטרמן, טייס מתנדב של חל האוויר כי הוא נתבקש

81 נקדימון, עמ' 231.

82 נספח מס' 17.

83 נקדימון, עמ' 242.

לצאת במטוס ולהטביע את "אלטלנה". הוא סרב לעשות זאת. מארטין אלן ריבאקוף, טייס מתנדב גם הוא, נתבקש בשיחת טלפון ממטה חיל-האוויר ע"י אדם שסרב להזדהות, להתקיף מן האוויר את "אלטלנה" בטרם תגיע לת"א. גם הוא סרב בכל תוקף. אליו לנקין מספר כי ברגע שבו פקדו עליו לצאת עם האוניה לים הפתוח התעוררו בליבו חשדות משום שלא הייתה לכך כל סיבה מלבד הכוונה לחסל את האוניה.⁸⁴

מבצע "טיהור"

בחצות הלילה, 22 ביוני, הגיעה "אלטלנה" לחוף ת"א ועגנה מול מלון "ריץ" בו שכן מטה הפלמ"ח.

המבצע נגד האוניה בת"א כונה מבצע "טיהור" והביצוע הוטל על חטיבת "קריית" שנסתייעה ביחידות ה"הגנה". מפקד המבצע היה צבי אורבך. אזהרה נשלחה לאוניה, כי על כל נסיון ירידה לחוף תפתח אש. אליהו לנקין אישר שהאזהרה נקלטה.

אל תוף הים החלו לנהוא מאות חברים של אצ"ל. ראש הממשלה הורה לצבא להכניע את "אלטלנה" בכל דרך אפשרית. בהתאם להוראה זו חיבר יגאל ידן מסמך "סודי בהחלט" שאותו הפיץ בין הגורמים השונים שפעלו בשטח.

בשעה 24.15 כונסה ישיבת ממשלה מיוחדת בה הביא ראש הממשלה דיווח על ההתפתחויות שאירעו עד לישיבת הממשלה. ברוב של שישה שרים נגד ארבעה הוחלט לדחות את ההצעה לבחור ועדה למשא ומתן עם אצ"ל. וברוב של שבעה שרים נגד שניים הוחלט לדרוש את מסירת האוניה לרשות המדינה. אם יסרבו להיכנע יש להשתמש בכח כמו בכפר-ויתקין.

הוראה מטעם בן-גוריון נשלחה למטכ"ל ולאגף המבצעים ובה נאמר כי כל אלה שנפלו בכפר-ויתקין וסביבתה ייקברו באותה הסביבה ואין להרשות לאצ"ל להביא את מתיו לקבורה בת"א מחשש שהלוויה המונית של חללים בת"א תהפוך להפגנה אלימה.⁸⁵

84 נקדימון, עמ' 147.

85 נקדימון, עמ' 277.

סירה ירדה מן האוניה אל החוף ונפתחה עליה אש מן החוף בפקודתו של מפקד יחידת מטה-הפלמ"ח. אנשי אצ"ל חזרו וביקשו הפסקת אש ואף הניפו דגל לבן.

יצחק רבין, קצין המבצעים של הפלמ"ח נודמן באקראי למטה. הוא הורה להזעיק תגבורת ודאג להפסקת-אש. בשנת 1976 כאשר התמודד יצחק רבין על מועמדות לראשות הממשלה סיפר כי יום זה, בו מילא אחר פקודתו של בן-גוריון, היה היום השתור בחייו.⁸⁶ בראיון שערכה אילנה צור לסרטה "אלטלנה" אמר יצחק רבין כי "היתה באותו זמן תחושה של פוטש צבאי...⁸⁷ שאי-אפשר לקיים מדינה עם מיליציות וצבאות פרטיים".

פיין התקשר למפקד הפלמ"ח וביקש הפסקת אש למען פינוי הפצועים. הוסכם כי הפסקת אש תיערך אם תחדל פריקת הנשק מן האוניה. תוך דקות פסקה האש. הכוחות התארגנו וחילופי האש נמשכו. מדי פעם ביקש האצ"ל הפסקת אש להעברת הפצועים. בפלמ"ח טענו כי הפסקות אלו נוצלו ע"י האצ"ל לפריקת נשק והעברתו לחוף. בן-גוריון העביר הוראה ליגאל ידן לפתוח באש-תותחים על האוניה על-מנת להכניעה. שעת האפס לשימוש בתותחים נקבעה ל- 4 אחה"צ אם עד אז לא תיכנע האוניה.

הלל דלסקי מפקד צוות התותח נאלץ לאחר סירוב ראשוני ולמרות שלא היה שלם עם המשימה לקבל אותה על עצמו ולבצעה. סמוך לשעה 5 אחה"צ נורה הפגז הראשון אל-עבר האוניה ולא פגע. הפגז השלישי (חמישי?) פגע באוניה.

דגל לבן הונף על תורן האוניה. אנשים קפצו למים אך היריות לא הופסקו. גם הניצולים שקפצו למים והתקדמו לעבר החוף - נורו. במטה הפלמ"ח ניתנה הוראה לחדול מהירי ולעזור לניצולים בים. בגין ופיין הגיעו לתחנת השידור של אצ"ל משם שידר בגין את נאומו במשך שתיים ("נאום-הדמעות"). בגין קרא בנאומו לחיילי האצ"ל להחזיק בנשקם אך לא לפתוח באש ולגרום למלחמת אחים. מסיבות עיתונאים אורגנו ע"י הצדדים השונים כדי לגולל בפניהם את סיפור המעשה מנקודות המבט השונות. המספר הסוי של הרוגי

86 סרט "אלטלנה", אילנה צור.

87 ידיעות אחרונות, "7 ימים", כ"ד בסיון תשנ"ד, עמ' 16.

"אלטלנה" הגיע לשישה-עשר - עשרה מהם נהרגו בת"א, ארבעה - בכפר ויתקין ושניים בדרך לת"א.⁸⁸

חלק ניכר מנשקה של "אלטלנה" ניצל. שילדה השרוף של האוניה ניצב בים ת"א. ב- 5 ביולי 1949, כשנה וחודש לאחר העלאתה באש, פרסם ד' בן-גוריון הוראה לעקור את השריד הזה מנופה של ת"א. עד שנת 1955 הועלה נושא האוניה לדיון בכנסת פעמים רבות. כאשר בגין וחבריו מאשימים את הצד השני במירקם עלילת דם, בקשירת קשר ובמלחמת אזרחים בעוד בן-גוריון וחבריו מאשימים את בגין ואנשיו בהפרת חוקי המדינה, בהכשרת הקרקע למלחמת אזרחים, במרד ובהתנקשות בריבונות המדינה. עד היום הזה שוררים חילוקי דעות עמוקים על ההתרחשויות מאחורי הקלעים בפרשת "אלטלנה".

בגין ביקש להקים ועדת חקירה לאירועי "אלטלנה", בן-גוריון סירב ואמר: "ההיסטוריה תשפוט".⁸⁹

ד. פרסומים, התייחסויות ותגובות לפרשת "אלטלנה"

"פרשת אלטלנה" עוררה תגובות רבות ומגוונות בתקשורת הישראלית ואף בתקשורת ברחבי תבל. התגובות ייצגו, כצפוי, את שתי העמדות המרכזיות בפרשה - עמדת האצ"ל ועמדת נציגי הממשלה. היו תגובות חריפות בתוכנן ובניסוחן והיו תגובות מתונות יותר. להלן מס' דוגמאות:

* גאולה כהן (מנחה), מפגש היסטורי, מפקדי ההגנה, האצ"ל והלח"י מסביב לשולחן המרובע, הוצאת יאיר, ת"א, תשמ"ו, עמ' 160. בסימפוזיון שנערך בשנת 1966 בין בכירים מן "ההגנה", האצ"ל והלח"י, אמר אליעזר לבנה עורך בטאון "ההגנה" "אשנב" כי **שני הצדדים אשמים בפרשת "אלטלנה"**. לטענתו צריך היה האצ"ל למסור את כל הנשק למדינת ישראל ללא כל תנאי ובנוסף לכך לא היתה סיבה לירות באוניה. לדעתו **בפרשת "אלטלנה" כולם יצאו מנוצחים**.

88 נקדימון, עמ' 459.

89 מתוך הסרט "אלטלנה", אילנה צור (1994).

* "מעריב", 11.3.64.

"צפויה סערה היסטורית חדשה: דן אבן, מפקד חטיבת אלכסנדרוני מגולל בפסר חדש את ההתנגשות-הטכסוגית עם בואה של האוניה שהביא האצ"ל חודש לאחר קום המדינה - בספר: **י' גלילי "ידענו על בוא האוניה, אך אצ"ל הפר את ההסכם"**.

* "הארץ", 9.7.93. מרדכי-ציפורי-הנדין:

"בדיעבד ניתן לומר, כי אלמלא סערת היצרים באותן שעות טראגיות מן הראוי היה למסור את האוניה על נשקה, למרות המרמה והכזב לידי כוחות המגן".

* "היום", 15.3.66,

"ספר בהוצאת משרד הביטחון מסלף: **"אלטלנה הובאה לעשות מלחמת אחים, האוניה הועלתה באש כתוצאה מטעות מצערת"**.

* א' תבין, עמ' 234.

"הטיימס" וה"טריבון" הניו-יורקי הבליטו את עמדת רוב חברי הממשלה הזמנית שהצדיקו את יריית התותח על אלטלנה כתשובה להתנגדות בריבונות המדינה.

* מפגש היסטורי מסביב לשולחן המרובע, גאולה כהן, עמ' 160.

אליעזר לבנה טען בסימפוזיון שנערך בשנת 1966 כי **לו מסר האצ"ל את כל הנשק של "אלטלנה" בכפר ויתקין, שום דבר רע לא היה קורה**.

* ברנר, עמ' 288.

אורי ברנר טוען כי הלל קוק ומרידור אמרו במסיבת עיתונאים ב-29.8.48 כי לו היתה הממשלה מודיעה קודם שתשתמש בכח נגד האצ"ל, היו אנשי "אלטלנה" נכנעים מיד כדי למנוע שפיכות דמים אולם, גם לאחר הודעת גלילי לבגין בשבת ה-19.6, עוד לפני ההתנגשות עם צה"ל - דחו בגין ומרידור את האולטימטום שבו הוזהרו במפורש כי צה"ל ישתמש בכח.

* "קול העם", עיתון יומי של המפלגה הקומוניסטית, 22.6.48.
 "אצ"ל מעורר התנקשות דמים בשירות הריאקציה היהודית. אצ"ל הביא
 אוניית נשק לצייד את גדודיו בניגוד להסכם על התפרקותו".

* "על המשמר", 23.6.48.
 "יעלה נשק זה באש ולא יפול לידי המפנים רוביהם נגד מדינתם" דברי
 מ' שרתוק, יי גלילי ויי סוקניק במסיבת עיתונאים"
 (יי סוקניק = יי ידין).

* "מעריב", 7.3.78.
 ח"כ יגאל אלון: "האוניה 'אלטלנה' טובעה בטעות על-ידי פגז שיועד
 לצרכי אזהרה בלבד אך מסיבה בלתי ברורה פגע באוניה עצמה".

* א' תבין, עמ' 234.
 לדעתו של ארתור קסטלר, על-פי מאמר שפרסם ב"מאנצ'סטר גארדיין"
 ופורסם ב- 24.6.48, פעל בן-גוריון באופן בו פעל מאחר שחשש מפני
 עליית קרנה של "תנועת החרות" שהוקמה מתוך רצון לחסל ממש את
 מתנגדיה הפוליטיים.

* "חרות", 2.6.50.
 א' קסטלר "פרשת אלטלנה" - מלכודת שטמנה הממשלה ל'ארגון'".

* "חרות", 10.9.65.
 בן-גוריון: "יתכן ושגיתי כי כל אדם שוגה או עתיד לשגות"

* נקדימון עמ' 141
 בן-אליעזר סיפר כי חש כי אצל אנשי שיחו נרקמת מחשבה כיצד להפוך
 את כל הנושא למלכודת לאצ"ל. הלל קוק טען ימים רבים לאחר מכן כי
 גלילי אכן עשה זאת בסיועם של שניים: תמימותו של בגין שרחש אמון
 לגלילי והצורה שבה העביר גלילי לבן-גוריון את המידע שהביא אותו
 לקבלת ההחלטה על השמדת הנחתת.

* נקדימון, עמ' 157.

שמואל כץ אמר בשובו לארץ לאחר שריפת "אלטלנה" כי כפר-ויתקין נבחר בכוונה תחילה בשל היות אנשי המקום "אויבים לאצ"ל מעצם טבעם" (כפר-ויתקין משתייך להתיישבות מפא"י).

התייחסות לפרשת "אלטלנה" הועלתה בשנה האחרונה נוכח המצב הפוליטי-מדיני ומתוך נסיון להשוות את אירועי הימים ההם עם אירועים המתרחשים בהווה:

הדים על פרשת "אלטלנה" החלו להישמע בתקשורת מיד עם היוודע דבר בואה של האוניה אל תופי הארץ. הדים אלו המשיכו להישמע שנים רבות לאחר שקיעת שרידיה של האוניה במצולות הים-התיכון. עד היום אנו עדים לתגובות ופרסומים המתייחסים לפרשה כאובה זו, וללא ספק, ימשיכו התגובות להדהד באוזנינו גם בעתיד כצלקת המסרבת להגליד.

בכוח דמיונו השטני הנועז ביותר לא היה יכול האויב לדמות בנפשו השתלשלות-עניינים נוחה יותר בשבילו מאשר מצב זה שנוצר בתוך המחנה הישראלי הלוחם. על-כך חלם בוויין כל הימים. רק כך תיאר לעצמו את נצחונו הגדול: כי יצליח לפורר אותנו מפבנים, כי יעורר בקרבנו שנאת-אחים אשר תכניס מבוכה ותדהמה בשורותינו, שתשתק ותשבור את רוחנו, את כח עמידתנו. הרי זהו נשקם של שונאי ישראל מאז ומתמיד - מימי טיטוס ועד בוויין. שום דבר לא נשתנה: כך היה בימי המצור על ירושלים בידי מלכות רומי הרשעה וכך גם ימים ספורים בלבד לאחר שהוסר - לפי שעה - המצור על ירושלים בידי קלגסי גלאב פחה.

לא למדנו לקח. לא הסקנו את המסקנה הפשוטה מן הנסיון ההיסטורי המר, מנסיון כל הדורות... ואם ברגע האחרון לא יתעוררו כוחות העם כדי להביא מפנה מיידית בתסבוכת הטראגית שנוצרה, לא ימצא דורנו זה כפרה בעיני דין ההיסטוריה - על שהבאנו לידי כך...

1. רשימה ביבליוגרפית

- * אורי ברנר, "אלטלנה" מחקר מדיני וצבאי, מכון טבנקין לחקר ולימוד הקיבוץ והוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"ח (1978).
- * שלמה נקדימון, "אלטלנה", הוצאת עידנים, ירושלים, 1978.
- * אליהו לנקין, "סיפורו של מפקד אלטלנה", הדר הוצאת ספרים בע"מ, ת"א, 1974.

- * מנחם בגין, המרד, זכרונותיו של מפקד האצ"ל בא"י, ת"א, 1978.
- * ההיסטוריה של א"י, המנדט והבית הלאומי 1917-1947, כרך 9, יהושע פורת יעקב שביט (עורכים), י-ס, 1988.
- * דוד ניב, מערכות האצ"ל במלחמה גלויה 1947-1948, חלק 6, מוסד קלוזנר, ת"א 1980.
- * ד"ר אלי תבין, החזות השניה, האצ"ל בארצות אירופה 1946-1948, הוצאת רון, תשל"ג.
- * גאולה כהן (מנחה), מפגש היסטורי, מפקדי ההגנה, האצ"ל והלח"י מסביב לשולחן המרובע. הוצאת יאיר, ת"א, תשמ"ו.
- * מנחם בגין, "פרישה, סיוון, אלטלנה", הוצאת מרכז תנועות החירות מחלקת ההסברה.
- * ידיעות אחרונות, "7 ימים", כ"ד בסיון, תשנ"ד, עמ' 16.
- * ארכיון האצ"ל, מסמך כ- 1/20 4, כ- 1/35 4.
- * יוסף בן-מתתיהו, קדמוניות היהודים, אברהם שליט (מתרגם) כרך שלישי, מוסד ביאליק, ירושלים, עמ' 281.
- * ידיעות מעריב, יום ג' ט"ו סיון, תש"ח, "שיחות" - ד.ל.